

УДК 378.1.373.2

DOI 10.31494/2412-9208-2019-1-2-19-30

HISTORICAL AND RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE TRAINING PRESCHOOL EDUCATION MASTERS IN THE NATIONAL THEORY AND PRACTICE

ІСТОРИКО-РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНА ОСВІТА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

LIUDMYLA ZAHORODNIA,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Assistant Professor

<https://orcid.org/0000-0002-2217-1041>

l.zagorodnya69@gmail.com

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv
National Pedagogical University

✉ 24 Kyivo-Moskovska St.,
Hlukhiv, Sumy Region 41400

ЛЮДМИЛА ЗАГОРОДНЯ,

кандидат педагогічних наук,
доцент

Глухівський національний
педагогічний університет
імені Олександра Довженка

✉ вул. Києво-Московська, 24
м. Глухів, Сумська обл., 41400

Original manuscript received: July 27, 2019

Revised manuscript accepted: September 22, 2019

ABSTRACT

Historical and retrospective analysis of forming the magistracy is made in the article. The main stages of this process are distinguished, namely: the 1st one is the appearance of master's degree programs in the first universities of Western Europe in the XII-XIII centuries; the 2nd stage is training masters in the universities of Eastern Europe in the 18th century; the 3rd one is masters' preparing at the universities in Russia in the 17th – 18th centuries; the 4th stage is magistracy renewing in Ukraine in 1993-1997. The interpretation of the concepts of "master", "magistracy" is considered. The analysis of publications devoted to the issues of developing the magistracy in Ukraine and abroad is presented. The characteristic of the first curricula of masters' training in the field of 0101 Pedagogical education of the specialty 8.010101 "Preschool education" on the basis of education qualification level "Specialist" of a number of Ukrainian institutions of higher education, that were the first to introduce the stage education is presented. The analysis of the content of the curricula is presented from the point of view of forming intending specialists' readiness to ensure the quality of the educational process in a preschool education institution. Common and distinctive features of the curricula are distinguished. The possible reasons for their differences and the lack of courses, studying of which purposefully forms the components of masters' readiness to ensure the quality of the educational process in a preschool education institution are pointed out.

The conclusions emphasize that the training modern masters for preschool education in Ukrainian higher education is oriented to the European standards, and in

each higher education establishment there is their own system of training, the visions of its content and the end result, taking into account the qualifications obtained by the intending specialists. It has been stated that since magistracy renewal there has been no thorough researches in Ukraine on the issue of training masters for preschool education in doctoral theses.

Key words: *historical and retrospective analysis, master's degree, magistracy, masters' training, the curriculum for masters' training of the specialty "Preschool education", readiness to ensure the quality of the educational process in a preschool education institution.*

Вступ. Перехід вищої школи до ступеневої освіти зумовлений євроінтеграцією й приєднанням України до Болонського процесу. А це спонукає до оновлення змісту підготовки фахівців усіх освітніх ступенів і магістрів дошкільної освіти зокрема. При цьому важливими вимогами до фахової підготовки є її якість і відповідність соціальному замовленню. В означеному процесі неабияку роль відіграє вивчення досвіду функціонування магістратури в європейських закладах вищої освіти з початку виникнення і до сьогодні.

Різні аспекти проблеми становлення та розвитку європейської системи університетської освіти, зокрема і підготовку магістрів, їх роль у закладах вищої освіти вивчали зарубіжні й вітчизняні вчені Ж. Верже, Б. Вульфсон, О. Глузман, Т. Жижко, Л. Зеленська, Л. Кліх, М. Ладижець, В. Луговий, Н. Мирончук, Ф. Паульсен, М. Поляков, А. Пономаренко, О. Радул, Т. Разуменко, П. Різько, М. Суворов, А. Цапко та інші. Проте, проблема підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти не була предметом спеціального дослідження у вітчизняній науці.

Мета статті – здійснити історико-ретроспективний аналіз становлення магістратури, зокрема зі спеціальності “Дошкільна освіта”.

Завдання статті: 1. Представити трактування понять “магістр”, “магістратура”; 2. На основі проведеного аналізу виокремити етапи становлення магістратури на території Європи. 3. Здійснити аналіз законодавчої бази і перших навчальних планів підготовки магістрів напрямку підготовки 0101 педагогічна освіта спеціальності 8.010101 “Дошкільне виховання” на базі ОКР “Спеціаліст” українських ЗВО. 4. З’ясувати, коли в навчальних планах підготовки магістрів спеціальності 012 “Дошкільна освіта” з’явилися дисципліни, вивчення яких цілеспрямовано формує у фахівців готовність до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. 5. Зробити висновки й окреслити напрями подальших наукових розвідок.

Методи та методики дослідження. Для реалізації означених мети й завдань використовували такі теоретичні методи і прийоми пізнання: теоретичні – аналіз і узагальнення наукової літератури; змістовий аналіз планів підготовки магістрів; порівняння, синтез, систематизація та узагальнення отриманої інформації.

Результати та дискусії. Термін “магістр” характеризується полісемантичністю.

Магістр (лат. Magister) – у давньому Римі назва деяких посадових осіб (диктатор, цензор, голова міських цензуалів, головнокомандувач регулярним військом, міністр імператорського двору, наглядач за кордонами імперії, церемоніймейстер). У Західній Європі – начальник монахських і лицарських орденів, наглядач за проповідниками в папській капелі (Брокгауз, Ефрон, 1896: 306). В цій енциклопедії знаходимо й інше трактування означеного терміну. Магістр – учений ступінь. У середні віки назву *Magister atrium liberalium* (M.A.L.) носив учитель вільних наук. Пізніше вона була прирівняна до наукового ступеня на філософському факультеті. До XIX ст. витіснена ступенем доктора філософії. У вказаному джерелі є й вимоги до отримання ступеня магістра, а саме: “Ступінь магістра отримує особа, яка по закінченні університетського курсу витримає особливий усний іспит з певної галузі наук і публічно захистить дисертацію, яка схвалена факультетом” (Брокгауз, Ефрон, 1896: 307).

Подібні визначення терміна “магістр” знаходимо і в тлумачному словнику Л. Крисіна. “Магістр – начальник, наставник. У Росії до 1917 року вчений ступінь, який присуджувався тому, хто закінчував університет чи духовну академію і витримав спеціальний екзамен і захистив дисертацію, а також особа, яка володіє таким ученим ступенем” (Крисін, 2005: 450).

Магістратура [фр. magistrature] – підготовка, яка підвищує кваліфікацію спеціаліста, що закінчив вищий навчальний заклад, а також відділ при вищому навчальному закладі, що організовує таку підготовку (Крисін, 2005: 451).

Ступінь магістра означала не просто професійну кваліфікацію, яка дозволяла займатися викладацькою діяльністю чи мати чин IX класу. Означений ступінь визначав стан, гідність і соціальну приналежність володаря, відкривав шлях до вищої сходинки в соціальній ієрархії і ставив багатьох магістрів на один щабель із благородними за походженням особами (Верже, 1997: 37). Проте матеріальний стан викладачів-магістрів довгий час не відповідав їх досить високому соціальному статусу (Резько, 2012: 109). За погодженням з місцевою церковною владою тогочасний магістр, який мав ліцензію, міг відкрити приватну школу і бути незалежним від влади (Цапко, 2014: 216).

У Середньовіччі магістри мистецтв, які здійснювали підготовку студентів артистичного факультету, поєднували викладання лекцій з проведенням репетицій. Особливе місце у викладацькій діяльності магістрів посідали диспути. Інколи проведення диспутів магістри доручали бакалаврам (Верже, 1997: 35).

Точкою відліку в підготовці магістрів вважаються середні віки (XII – XIII ст.). Саме в той час перші університети Західної Європи почали здійснювати підготовку фахівців такого ступеня. У 1500 році було біля 70 таких університетів (Кліх, 2012). Як відомо, перші університети в Європі зародилися в Італії. Найдавнішими європейськими університетами вважаються Болонський, що виник наприкінці XI століття (1088 р.), і

Паризький, відкритий у XII столітті. В Болоньї загалом “навчальна справа” була справою магістрів – в університеті магістри панували або управляли (звідси і середньовічне висловлювання: *magistri regentes* – магістри – регенти або управляючі). Саме в цих університетах уперше в історії склалася єдина система наукових і академічних ступенів та вчених звань (Цапко, 2014: 217). Відправною точкою цього процесу стало надання папою Миколою IV у 1292 році привілеїв (“право викладати повсюди”) викладачам і студентам Паризького університету переходити в інші університети без складання іспитів (Москаленко, 1973).

У Східній Європі магістрів почали готувати лише на початку XVII ст. (Кліх, 2012). Зміст магістерської підготовки мав гуманітарну спрямованість і орієнтованість на інтелектуальний розвиток магістранта. Ті особи, котрі отримували вищий ступінь магістра відповідно до статутів європейських університетів XII-XIV ст., мали обов'язково займатись викладацькою діяльністю (Цапко, 2014: 218).

Першими національними вищими закладами освіти були Острозька школа-академія і Києво-Могилянська. Право викладання всіх тогочасних університетських дисциплін і присвоєння учених ступенів отримав у 1661 році Львівський університет, якому польський король відповідним дипломом надав “статус академії й титул університету”. Випускники отримували по закінченні університету один із наукових ступенів – ліценціат, бакалавр, магістр, доктор наук.

Проте в XV-XVI ст. українці здобували магістерський ступінь і в європейських університетах, зокрема в Болонському, Падуанському (Кліх, 2012). У XVII-XVIII ст. на Русі в університетах проводилася підготовка магістрів до наукової діяльності. В Україні ступінь магістра, поряд із вченими ступенями кандидата і доктора наук, був уведений імператорським наказом у січні 1803 року. Він присуджувався людині, яка пройшла спеціальну підготовку і захистила магістерську дисертацію. Магістерський ступінь надавав право очолювати кафедру. Після революції 1917 року вчені ступені були ліквідовані й відновлені в 1934 році, окрім ступеня магістра (Кліх, 2012).

Отримання ступеня магістра було відновлено й унормовано в Україні в 1991 році відповідно до пункту 2 статті 30 другого розділу Закону України “Про освіту” (Закон “Про освіту”, 1991). Відповідно до означеного документа, магістратура в Україні була поновлена в 1993-1997 роках у закладах вищої освіти Львова, Києва, Донецька, Одеси. Проте підготовку магістрів спеціальності “Дошкільне виховання” в цей період не здійснювали у ЗВО означених міст.

Характеристику освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” було подано в Законі України “Про вищу освіту” (Закон України “Про вищу освіту”, 2002), у розділі II, статті 8, а саме: “Магістр – освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні вміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної

діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності. Підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня магістра може здійснюватися на основі освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста”.

Підготовку магістрів зі спеціальності “Дошкільне виховання” з 1999 р. розпочали НПУ ім. М.П. Драгоманова, Полтавський ДПУ ім. В. Короленка, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, а з 2000 р. – Глухівський ДПУ ім. О. Довженка. Як правило, ліцензований обсяг був 5 осіб денної форми навчання, термін навчання 1 рік на базі ОКР “Спеціаліст”. Кваліфікація: викладач дошкільної педагогіки та психології або ж викладач дошкільної педагогіки та методик дошкільного виховання, викладач дошкільної педагогіки та психології, методик дошкільної освіти. Плани погоджувалися і затверджувалися директором Науково-методичного центру вищої освіти Міністерства освіти України. Представимо коротку характеристику змісту перших навчальних планів деяких ЗВО України, які одні з перших почали здійснювати підготовку магістрів напряму підготовки 0101 Педагогічна освіта спеціальності 8.010101 “Дошкільне виховання” на базі ОКР “Спеціаліст”.

План Глухівського державного педагогічного університету імені Олександра Довженка 1999 року складався з двох циклів дисциплін. Перший цикл – фундаментальної, гуманітарної, соціально-економічної та психолого-педагогічної підготовки містив такі дисципліни: “Психологія вищої школи” (68 год.), “Педагогіка вищої школи” (100 год.), “Філософія та методологія науки” (80 год.), “Ділова іноземна мова” (120 год.), “Комп’ютерні та інформаційні технології” (140 год.), “Основи наукових досліджень” (120 год.), “Методологія психологічних досліджень” (88 год.), “Актуальні проблеми сучасних досліджень в дошкільній педагогіці та психології” (88 год.). Усього студенти мали опанувати за цим циклом 804 години. Другий цикл – спеціальної та науково-практичної підготовки передбачав такі дисципліни: “Методика викладання спецдисциплін у вищих навчальних закладах” (136 год.), “Основи наукової комунікації іноземною мовою” (60 год.), “Організація педагогічного експерименту, обробка та інтерпретація результатів” (100 год.), “Методика психолого-педагогічних досліджень” (100 год.), “Система безперервної освіти” (96 год.). Усього за означеним циклом – 492 години.

На вивчення 13 дисциплін навчальним планом передбачено 1296 годин протягом 24 тижнів теоретичного навчання. Тижневе навантаження становило 27 годин. За період навчання магістранти мали пройти 2 педагогічні практики: 4 тижні в першому семестрі і 6 тижнів – у другому. Окрім того, план передбачав написання і захист магістерської роботи. Відразу помітно, що план зорієнтовано на підготовку викладача-науковця, оскільки 5 його дисциплін спрямовано на формування в майбутніх викладачів умінь проводити психолого-педагогічні дослідження і відповідно керувати науковою роботою студентів. Магістрантам, які повністю виконали навчальний план і успішно захистили магістерську роботу, присвоювали кваліфікацію “Магістр педагогічної освіти. Викладач

дошкільної педагогіки та психології”.

План Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка 2000 року передбачав вивчення таких дисциплін: “Філософія” (54 год.), “Психологія вищої школи” (54 год.), “Педагогіка вищої школи” (54 год.) “Іноземна мова” (108 год.) “Методика викладання дошкільної педагогіки” (162 год.), “Основи наукових досліджень” (40 год.), “Комп’ютерні інформаційні технології в освіті, науці” (54 год.), “Правові основи діяльності вищої школи” (30 год.), “Актуальні проблеми дошкільної педагогіки” (108 год.), “Інноваційні технології дошкільного виховання” (108 год.), “Теорія та методика викладання у вищих та спеціальних навчальних закладах одного з курсів” (162 год.), спецкурс “Педагогічні технології виховання дошкільників мистецтвом” (50 год.).

Усього на вивчення 12 дисциплін навчальним планом передбачено опанування 984 години протягом 29 тижнів теоретичного навчання. Тижневе навантаження становило 22 години. План передбачав проходження магістрантами однієї науково-педагогічної практики протягом 4 тижнів. Державним екзаменом був захист магістерської роботи. Магістрантам, які повністю виконали навчальний план і успішно захистили магістерську роботу, присвоювали кваліфікацію “Магістр педагогічної освіти. Викладач дошкільної педагогіки та методик дошкільного виховання”.

План Слов’янського державного педагогічного університету 2002 року структуровано трьома циклами дисциплін. Цикл соціально-гуманітарної підготовки містив такі дисципліни: “Філософія” (108 год.), “Економіка вищої школи” (54 год.), “Етика та естетика ділового спілкування” (54 год.), “Сучасні інформаційні технології в освіті” (54 год.), “Методологія та методика психолого-педагогічних досліджень” (54 год.), “Іноземна мова” (108 год.). Усього за циклом – 432 години. Цикл психолого-педагогічної підготовки складала дві дисципліни “Педагогіка вищої школи” (54 год.), “Психологія вищої школи” (54 год.) Усього за циклом – 108 годин. Третій цикл спеціально фахової підготовки містив такий перелік дисциплін: “Сучасні дослідження в галузі дошкільної педагогіки” (84 год.), “Етнопедагогіка дошкільна” (54 год.), “Сімейна педагогіка” (54 год.), “Експериментальна психологія” (54 год.), “Психологія управління” (54 год.), “Психологія особистості” (54 год.), “Методика викладання дошкільної педагогіки” (54 год.), “Методика викладання психології” (54 год.), Спеціальний курс “Проблеми формування творчої особистості” (24 год.), Спеціальний курс з “Дитячої психології” (18 год.) та “Дошкільної педагогіки” (16 год.). Усього за циклом – 520 годин.

Усього на вивчення 19 дисциплін навчальним планом передбачено 1060 годин протягом 27 тижнів теоретичного навчання. Тижневе навантаження становило 23 години. Згідно з планом магістранти проходили 2 практики: педагогічну у ЗВО – 3 тижні (перший семестр) та магістерську педагогічну – 4 тижні (другий семестр). Окрім захисту магістерської роботи, магістранти мали скласти кваліфікаційний іспит з дошкільної педагогіки і психології дитячої. Студентам, які повністю

виконали навчальний план і успішно захистили магістерську роботу та склали кваліфікаційний іспит, присвоювали кваліфікацію: “Викладач дошкільної педагогіки і психології”.

План Бердянського державного педагогічного університету 2003 року структуровано трьома циклами дисциплін. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки містив такі дисципліни: “Філософія” (108 год.), “Економіка вищої школи” (54 год.), “Іноземна мова” (108 год.), дисципліна за вибором студентів (54 год.). Цикл природничо-математичної підготовки: “Комп’ютерні інформаційні технології в освіті, науці” (108 год.), дисципліна за вибором навчального закладу (54 год.). Цикл професійної підготовки структуровано такими дисциплінами підциклу професійно-педагогічної підготовки: “Педагогіка вищої школи” (54 год.) “Психологія вищої школи” (54 год.), “Методологія наукових досліджень» (54 год.), “Методика викладання психолого-педагогічних дисциплін у навчальних закладах II та III рівнів акредитації” (162 год.), “Менеджмент в освіті” (54 год.) та такими дисциплінами підциклу професійної науково-предметної підготовки: “Сучасні педагогічні технології в освіті” (108 год.), “Методика викладання курсу “Дитяча психологія” (54 год.), “Методика викладання курсу “Дошкільна педагогіка” (54 год.), “Методика викладання окремих методик дошкільного виховання (1 методика за вибором магістранта)” (108 год.). Варіативна частина циклу професійної підготовки містила такі курси: “Етнопедагогіка і педагогіка дитинства” (81 год.), “Проблеми соціалізації дитини-дошкільника” (81 год.) та дисципліни за вибором студентів (214 год.).

Усього на вивчення 19 дисциплін навчальним планом передбачено 1566 годин протягом 29 тижнів теоретичного навчання. Тижневе навантаження становило 26 годин. За період навчання магістранти мали пройти одну педагогічну практику у ЗВО III рівня акредитації тривалістю 5 тижнів у другому семестрі. Окрім того, план передбачав написання і захист магістерської роботи. Магістрантам, які повністю виконали навчальний план і успішно захистили магістерську роботу та склали кваліфікаційний іспит, присвоювали кваліфікацію “Викладач дошкільної педагогіки та психології, методик дошкільної освіти”.

План Маріупольського гуманітарного інституту Донецького національного університету 2004 року структуровано трьома циклами дисциплін. Цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки містив такі дисципліни: “Філософія освіти” (54 год.), “Іноземна мова” (108 год.), “Економіка вищої освіти” (54 год.), “Інформаційні технології в освіті” (54 год.), “Охорона праці в галузі” (27 год.). Усього за циклом – 297 годин.

Цикл природничо-наукової, професійної та практичної підготовки передбачав опанування такими дисциплінами: “Педагогіка вищої школи” (108 год.) “Психологія вищої школи” (108 год.), “Методологія і методи науково-педагогічних досліджень” (54 год.), “Організація і управління навчальним процесом у ВНЗ” (54 год.), “Актуальні проблеми дошкільної педагогіки” (108 год.), “Актуальні проблеми дитячої психології” (54 год.), “Організація і проведення наукових досліджень в галузі дошкільного

виховання” (54 год.), “Методика викладання психолого-педагогічних дисциплін” (54 год.), “Методика викладання дитячої психології” (54 год.), “Методика викладання дошкільної педагогіки” (54 год.), “Викладання методик дошкільного виховання (дві за вибором магістранта): 1) дисциплін логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку; 2) дисциплін природознавчого циклу; 3) дошкільної лінгводидактики; 4) образотворчої діяльності та розвитку художньої творчості дітей; 5) дисциплін оздоровчого спрямування” (108 год.), “Комп’ютерні дитячі ігри в дошкільних навчальних закладах” (54 год.), “Гендерна освіта в сім’ї та ДНЗ” (54 год.). Усього за циклом – 1080 годин.

Цикл вибіркової професійної підготовки представлено такими дисциплінами: “Сучасні концепції виховання та освіти дітей” (54 год.), “Основи педагогічної інноватики” (54 год.), “Проблеми соціалізації дитини дошкільника” (54 год.). Усього за циклом – 162 години. Усього на вивчення 22 дисциплін навчальним планом передбачено 1539 година протягом 28 тижнів теоретичного навчання. Тижневе навантаження становило 18 годин. Магістранти мали пройти за час навчання дві педагогічні практики – 4 тижні (перший семестр) та 4 тижні (другий семестр). Державна атестація передбачала захист магістерської роботи та складання кваліфікаційного іспиту. Студентам, які повністю виконали навчальний план, успішно захистили магістерську роботу та склали кваліфікаційний іспит, присвоювали кваліфікацію “Магістр педагогічної освіти, викладач дошкільної педагогіки, психології та методик дошкільної освіти”.

Отже, аналіз перших планів підготовки магістрів напряму підготовки 0101 педагогічна освіта спеціальності 8.010101 “Дошкільне виховання” на базі ОКР “Спеціаліст” дозволяє зробити такі висновки. Спільними для всіх планів є: термін навчання; ОКР, на базі якого здійснювалась підготовка і кваліфікація, яку присвоювали випускникам; вивчення дисциплін “Філософія”, “Іноземна мова”, “Комп’ютерні та інформаційні технології в освіті”, “Педагогіка вищої школи”, “Психологія вищої школи”, “Методологія наукових досліджень”, “Методика викладання психолого-педагогічних дисциплін”; написання і захист магістерської роботи; проходження асистентської практики в ЗВО, відсутність дисциплін, вивчення яких цілеспрямовано формує в магістрів ГДЗЯОП у ЗДО. Відмінним є: тривалість теоретичного навчання від 24 тижнів до 30; тижневе навантаження від 18 до 27 годин; перелік дисциплін професійної підготовки; загальна кількість дисциплін у плані – від 12 до 22; наявність кваліфікаційного екзамену; кількість і тривалість педагогічних практик; різна кількість годин на вивчення однієї і тієї ж дисципліни.

Такі особливості планів ми пояснюємо відсутністю галузевих стандартів підготовки ОКР “Магістр”, можливостями самих ЗВО щодо забезпечення викладання певних дисциплін, досвідом підготовки фахівців для дошкільної освіти – чим більший досвід, тим збалансованіший щодо наповнення дисциплінами план. Оскільки магістрам присвоювали кваліфікацію викладач, то плани не містили дисциплін, які б цілеспрямовано готували фахівця до забезпечення якості

освітнього процесу в ЗДО. Опосередковано й частково це завдання вирішувалося у процесі викладання дисциплін “Менеджмент в освіті”, “Сучасні педагогічні технології в освіті”, “Методика викладання психолого-педагогічних дисциплін”.

Упродовж кількох років навчальні плани підготовки магістрів підлягали корективам, зумовленими низкою чинників, а саме: зміною законодавчо-нормативної бази, зокрема приєднанням України до Болонського процесу в 2005 році, прийняттям нової редакції Закону України “Про вищу освіту” у 2014 році, вилученням із процесу ступеневої підготовки ОКР “Спеціаліст”, диференціацією термінів навчання (1 рік, 1 рік і 4 місяці, 2 роки), відповідно до виду освітньої програми, вимогами до професійної підготовки фахівців.

Так, після приєднання України до Болонського процесу, розробку навчальних планів підготовки магістрів ЗВО здійснювали з урахуванням кредитно-модульної системи навчання й у них з’явилася обов’язкова для вивчення дисципліна “Вища школа і Болонський процес”. Спочатку обсяг кредиту (ЄКТС) навчального часу становив 36 годин, а з 2015 року – 30 годин. При цьому в процесі розробки навчальних планів заклади вищої освіти керувалися внутрішніми положеннями про організацію освітнього процесу в ЗВО, які створювалися з урахуванням низки нормативних документів МОН України та постанов КМУ.

Деякі ЗВО, наприклад, Маріупольський державний університет, згідно з планом 2012 року, окрім основної кваліфікації – викладач дошкільної педагогіки, психології та методик дошкільної освіти давали й кваліфікації за спеціалізаціями (англійська мова або новогорецька, фізична культура, гувернерство, хореографія). При цьому навчання тривало 1,5 роки.

Новою редакцією Закону України “Про вищу освіту” від 01.07.14 року № 1556-VII зроблено корективи стосовно рівнів та ступенів вищої освіти та характеристики магістерського рівня підготовки. Так, у розділі II статті 5. “Рівні та ступені вищої освіти” зазначено, що підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітньо-професійними, освітньо-науковими, науковими програмами на таких рівнях вищої освіти: 1) початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; 2) перший (бакалаврський) рівень; 3) другий (магістерський) рівень; 4) третій (освітньо-науковий) рівень; 5) науковий рівень. Характеристику магістерського рівня подано у порівнянні з Національною рамкою кваліфікацій та з позицій компетентнісного підходу, який в європейській освіті є пріоритетним. “Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності” (Закон “Про вищу освіту”, 2014).

Окрім того, в Законі чітко прописані основні умови здобуття освітнього ступеня, а саме: “Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою” (Закон “Про вищу освіту”, 2014).

З 2015 року було припинено підготовку фахівців ОКР “Спеціаліст” і в навчальних планах підготовки магістрів деяких ЗВО України (ГНПУ ім. О. Довженка, БДПУ, МДУ) з 2017 року з'являється кваліфікація: “Організатор дошкільної освіти”, “Менеджер дошкільної освіти”, а в змісті планів – дисципліни, які прямо чи опосередковано формують готовність фахівців другого рівня вищої освіти до забезпечення якості освітнього процесу в ЗДО (“Управління діяльністю дошкільного навчального закладу”, “Управління в системі дошкільної освіти”, “Актуальні проблеми організації освітнього процесу в ЗДО”, “Менеджмент у галузі дошкільної освіти”).

Висновки. Отже, підготовка фахівців в європейських університетах на рівні магістра бере початок із середніх віків. Спочатку термін “magister” вживався на позначення почесного особистого титулу, який засвідчував високий рівень знань особи, яка його отримувала. Магістр міг навчати інших. Умовно ми виділяємо 4 етапи становлення магістратури. Підготовка сучасних магістрів для дошкільної освіти в українських ЗВО зорієнтована на європейські стандарти. Державних галузевих стандартів підготовки фахівців означеного рівня наразі немає, проте згідно з наданою Законом “Про вищу освіту” автономією ЗВО, кожен заклад розробляє свої ОПП, визначає свою систему підготовки, бачення її змісту. Ґрунтовних досліджень з проблеми підготовки магістрів для дошкільної освіти за останні 20 років в Україні не проводилося. Подальші наукові розвідки стосуватимуться вивчення особливостей підготовки магістрів для дошкільної галузі за кордоном на сучасному етапі.

Література

- 1.Верже, Ж. Средневековый университет: учителя / Ж. Верже // Alma mater. Вестн. высш. шк. – 1997. – № 4. – С. 33–36.
- 2.Верже, Ж. Средневековый университет: учителя / Ж. Верже // Alma mater. Вестн. высш. шк. – 1997. – № 5. – С. 36–40.
- 3.Документы по истории университетов Европы XII–XV вв.: учеб. пособие / Воронеж. гос. пед. ин-т; [под ред. и с предисл. А.Е. Москаленко; вступ. ст., пер. и примеч. Г.И. Липатниковой]. – Воронеж: [ВГПИ], 1973. – 157 с.
- 4.Закон України “Про освіту”, 1991 р., № 1060-XII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
- 5.Закон України “Про вищу освіту”, 2002р., № 2984-III. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>
- 6.Закон України “Про вищу освіту”, 2014р., №1556-VII. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru>
- 7.Энциклопедический словарь. Том XVIII. Издатели: Ф.А. Брокгауз, И.А. Ефрон. – С.-Петербург. – 1896. – 732 с.
- 8.Клих Л. В. Теоретичні і методичні засади підготовки магістрів аграрного

профілю у дослідницькому університеті. Монографія /Л.В. Кліх; за заг. ред. чл.-кор. НАПН України В.К. Сидоренка. – Київ. : Фітосоціоцентр, 2012. – 579 с.

9. Крысин Л.П. Толковый словарь иноязычных слов / Л.П. Крысин. М. : Изд-во Эксмо, 2005. 944 с.

10. Резько П.Н. Принципы деятельности университетов на основе исторической преемственности [Электронный ресурс] /П.Н.Резько //Вестник Брестского государственного технического университета. 2012. № 6. С.10-112. Режим доступа к журн.: http://www.bstu.by/uploads/vestnik/6/2012_6_rezko_p.n.principy_deyatelnosti_universitetov_na_osnove_istoricheskoy_premstvennosti.pdf Название с экрана.

11. Цапко А.М. Особливості організації підготовки магістрів в середньовічному університеті [Електронний ресурс] / А.М.Цапко // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Тематичний випуск: «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» 3(54) 2014. С. 216-219. Режим доступу до журн.: www.cuspu.edu.ua/download/nauk_zapiski/pedagogy/maket1_13.11.14.pdf Назва з екрана.

References

1. Verzhe, Zh. (1997). Srednevekoviyy universitet: uchitelya [Medieval University: Teachers], Alma mater. Vestn. vyssh. shk. № 4. 33–36 [in Russian].

2. Verzhe, Zh. (1997). Srednevekoviyy universitet: uchitelya [Medieval University: Teachers], Alma mater. Vestn. vyssh. shk. № 5. 36–40 [in Russian].

3. Dokumenty po istorii universitetov Evropy XII–XV vv.: ucheb. posobie (1973). [Documents on the History of Universities in Europe of the XII–XV-th centuries: textbook manual] Voronezh. gos. ped. in-t; [pod red. i s predisl. A.E. Moskalenko; vstup. st., per. i primech. G.I. Lipatnikovoy]. Voronezh: [VGPI], [in Russian].

4. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»], 1991 r., № 1060-Khll. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher Education»], 2002r., № 2984-III. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14> [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher Education»], 2014r., №1556-VII. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/stru> [in Ukrainian].

7. Entsiklopedicheskiy slovar (1896) [Encyclopedic Dictionary]. Tom HVIII. Izdateli: F.A. Brokgauz, I.A. Efron. S.-Peterburg. [in Russian].

8. Klih L. V. (2012) Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky mahistriv aharnoho profilu u doslidnytskomu universyteni. [Theoretical and methodical principles of training agrarian masters at a research university] Monohrafiia za zah. red. chl.-kor. NAPN Ukrainy V.K. Sydorenka. Kyiv. : Fitosotsiotsentr [in Ukrainian].

9. Krysin L.P. (2005). Tolkovyy slovar inoyazyichnykh slov [Explanatory Dictionary of Foreign Words] M. : Izd-vo Eksmo [in Russian].

10. Rezko P.N. (2012). Printsipy deyatel'nosti universitetov na osnove istoricheskoy preemstvennosti [The Principles of University Activities Based on Historical Continuity] [Elektronnyi resurs], Vestnik Brestskogo gosudarstvennogo tehnikeskogo universiteta. № 6, 10-12. Rezhim dostupa k zhurn.: http://www.bstu.by/uploads/vestnik/6/2012_6_rezko_p.n.principy_deyatelnosti_universitetov_na_osnove_istoricheskoy_premstvennosti.pdf Nazvanie s ekrana [in Russian].

11. Tzapko AM (2014). Osoblyvosti orhanizatsii pidhotovky mahistriv v serednovichnomu universyteti [The peculiarities of the organization of masters' training in a medieval university] [Elektronnyi resurs] Vyscha osvita Ukrainy. Teoretychni ta naukovo-metodychni chasopys. Tematychnyi vypusk: «Pedahohika vyshchoi shkoly: metodolohiia, teoriia, tekhnolohii» 3(54) 216-219. Rezhym dostupu do zhurn.: www.cuspu.edu.ua/download/nauk_zapiski/pedagogu/maket1_13.11.14.pdf Nazva z ekrana [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено історико-ретроспективний аналіз становлення магістратури. Виокремлено основні етапи цього процесу, а саме: 1-й – виникнення магістратури в перших університетах Західної Європи у XII –XIII ст.; 2-й – підготовка магістрів в університетах Східної Європи у XVII ст.; 3-й – підготовка магістрів в університетах на Русі у XVII-XVIII ст.; 4-й – поновлення магістратури в Україні в 1993-1997 роках. Розглянуто тлумачення понять “магістр”, “магістратура”. Представлено аналіз публікацій, присвячених проблемам розвитку магістратури в Україні і за кордоном. Подано характеристики перших навчальних планів підготовки магістрів напряму підготовки 0101 педагогічна освіта спеціальності 8.010101 “Дошкільне виховання” на базі ОКР “Спеціаліст” низки українських закладів вищої освіти, які першими почали впроваджувати ступеневу освіту. Аналіз змісту навчальних планів подано з позиції формування в майбутніх фахівців готовності до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Виокремлено спільні й відмінні особливості навчальних планів. Вказано на ймовірні причини наявних відмінностей і відсутності в планах дисциплін, вивчення яких формує складники готовності магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. У висновках зроблено акцент на тому, що підготовка сучасних магістрів для дошкільної освіти в українській вищій школі зорієнтована на Європейські стандарти, а в кожному ЗВО склалася своя система підготовки, бачення її змісту і кінцевого результату, з урахуванням кваліфікації, яку отримує майбутній фахівець. Констатовано, що з часу поновлення магістратури в Україні не проводилося ґрунтовних досліджень з проблеми підготовки магістрів для дошкільної освіти на рівні докторських дисертацій.

Ключові слова: історико-ретроспективний аналіз, магістр, магістратура, підготовка магістрів, навчальні плани підготовки магістрів спеціальності “Дошкільне виховання”, готовність до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.